

221. A-15254

Eesti Sordiparanduse Seltsi teated nr. 8.

Seemnepõldude tunnustamise põhi- määrused

Täiendatud äratrükk kuukirjast „Agronoomia“
nr. 2 — 1926 a.

i43646025

TARTU ÜLIXOOL
RAAMATUKOGU

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

A. Üldpõhimõtted.

1. Tunnustamise ülesanne.

Seemnepõldude tunnustamise ülesandeks on:

a) seemnekasvatamise asjatundliku järelevalvamise kaudu ehtsa, sordipuhta ja haigustevaba seemne kasvatust edendada;

b) meie oludes paremate ja eeskätt meie Eesti hääde maa- ja arendussortide puhtal kujul alalhoiuks ja levitamiseks kaasa aidata;

c) ostjale tunnustatud ja plombitud seemne hääduse kohta kindlust ja lähemaid teateid andes ja müüale seemne hääduse järele kõrgema, väärilise hinna jsaamist hõlbustades, ainult parema, kõrgeväärtuselise kontrollitud seemnega kauplemist edendada.

2. Abinõud ülesande täitmiseks.

a) seemnepõldude ülevaatus ja hindamine asjatundjate poolt kasvuajal ja iseäranis nende omaduste ülestähendamine, mis hiljem ainult seemneproovi järele raskem, ehk isegi võimatu kindlaks määrata, nagu sordilehtsus, puhtus, haigused, arenemise ühtlus, seisukindlus jne.;

b) seemne hoiuruumide ja puhastus-masinate ülevaatus;

c) müügivalmis oleva seemne järelekatsumine Riigi Seemne-kontrolljaama poolt idanevuse, puhtuse, sortimise suhtes;

d) kottide plombimine.

3. Tunnustamisel tarvitatavad mõisted.

Sordid jaotatakse arendus- ja maasortideks.

Arendussortideks nimetatakse sorte, mis kavakindla sordiarenduse-töö läbi saadud.

Maasortideks nimetatakse sorte, mis kaua-aegse kasvatamise mõjul ilma teadliku arendamiseta teatud teravalt omapäraste ja ühtlaste looduseliste oludega maakonnas kohanenud ja erinenud ja oma erinenuid omadusi pärandavad, s. o. püsivalt ehk mõni aeg ka mujal ilmutavad.

Märkus: Võõrad kliimaolud võivad aga loodusliku valiku läbi, lühemat ehk pikemat aega sordi pääle mõjudes, uutele oludele mittevastavad tüübid hävitada ja seega sordi niivõrt muuta, et ta ka oma kodumaale tagasi viidud enam endisele kohalikule sordile ei vasta. Samuti võib arendussort sordiarendaja käest kasvataja kätte sattudes aastate jooksul viimase käes kas segimineku ehk puuduliku hoolitsemise tõttu halvemaks minna. Kauem oma hääduses on püsivad isetolmleajate taimede sordid, risttolmleajate sordid vähem. Sordiarendaja käes muutuvad viimased hoolsa kestva paranduse-töö läbi järk-järgult paremaks. Selle-

pärast on tarvilik risttolmlejate, nagu rukki, seemet ajajooksul uuendada ja tuleb üldse vahet teha originaalseemne ja järelkülvide vahel.

Originaalseemneks loetakse maasortidel seemet, mis sordi kodumaa piirkonnas kasvatatud.

Arendussortidel esimeseks müügiks minevat seemet sordiarendaja enese ehk selle seadusliku järeltulija majapidamisest ehk selle paljunduskohast.

Paljunduskohtadeks loetakse majapidamisi, kus sordiarendaja vastutusel ja ülevaatel tema viimane eliitseeme enne müügile saatmist, samal viisil kui arendaja omas majapidamises paljundatakse risttolmlejaid taimi ühekordse külvi läbi ja isetolmlejaid ning vegetatiivselt paljundatavaid taimi perioodiliselt sordiarendaja enese äranägemise järele.

Järelkülvideks nimetatakse maasortidel kasvatamist väljaspool sordi kasvatuspiire ja arendussortidel — kasvatamist väljaspool sordiarendaja majapidamist ja tema paljunduskohti. Järelkülve nimetatakse tehtud külvide arvu järele, arvates originaalseemne külvist (esimene, edasi teine, kolmas jne. järelkülv).

Järelekülvide seemet ei ole õigus nimetada originaalseemneks.

B. Tunnustamise kord.

4. Tunnustamise korraldaja ja teostajad.

Seemnepõldude tunnustamist korraldab Eesti Sordiparanduse Selts tema poolt valitud kontrollkomisjoni kaudu.

Suuremate seemnekasvanduste põlde, sordiarendajate uusi sorte vaatab komisjon võimaluse järele omas terves koosseisus üle, üksikute seemnekasvatatajate põldude ülevaatuse annab kulude kokkuhoidmiseks 2-liikmelise alakomisjoni ehk seks määratud asjatundjate hoole.

Alakomisjon ehk ülevaataja-asjatundja teevad kontrollkomisjonile ettepaneku tunnustamise ehk mittetunnustamise asjus. Viimane, arvesse võttes seda ettepanekut ja Riigi Seemne-kontrolljaama andmeid, teeb tunnustamise otsuse, mida seemnekasvatajale teatab.

5. Tunnustamisele ja ülevaatamisele kuuluvad põllud.

Tunnustamiseks võib üles anda põllu-, heina- ja aiataimede seemnepõlde.

M ä r k u s : Kõõgiviljadest ei kuulu plombimisele nende taimede seemned, mis lavas kasvatavad.

Tunnustamisele kuuluvad põllud peavad vastama järgmistele tingimustele :

a) põllu suurus peab võimaldama müügiks pääle oma majapidamises tarvilise seemne mahaarvamist vähemalt niipalju puhastatud ja sorditud seemet, et selle tagavara seemnenäitusel esineda võiks. Need alam-määrad on :

teraviljal	500 kg (30 p)
põldkaunviljal ja linal	100 kg (6 p)
ristikul	50 kg (3 p)
kõrsheinäl	25 kg (1/2 p)

juurviljal	15 kg (1 p)
aiaviljal	100 gr — 5 kg
lille- ja arstirohutaimede-seemnetel	50 gr — 1 kg
puiel ja põõsastel	500 gr — 10 kg
kartulil	100 puuda.

M ä r k u s : Neist normidest võib erijuhtumistel kõrvale kalduda.

b) arendussortide kohta peab esitada olema tõendused selle üle, millal, kellelt ja kui suurel määral algseeme ostetud ja kas eelmistel aastatel seeme tunnustatud.

M ä r k u s : Kaupmeestelt ja ühisustelt ostetud algseeme võetakse arvesse, kui see sordiarendaja ehk Eesti Sordiparanduse Seltsi plombiga varustatud kottides ostetud (tunnustatud seeme).

c) Tunnustamiseks võib üles anda originaalseemne ja järelkülvide seemnepõlde. Risttolmlejatel taimedel tunnustatakse kuni kolmas, isetolmlejatel taimedel kuni neljas järelkülv, kusjuures ka kõik eelmised järelkülvid originaalseemnest alates pidid eelmistel aastatel tunnustatud olema. Vanemaid järelkülve võib tunnustada kartulil, kui sort hoolsa mugulate valiku läbi puhas ja terve hoitud ja juurviljadel, kui kavakindla errataimede valiku läbi vähemalt sordi endine häädus ja tüüp kindlustatud.

M ä r k u s : Komisjon oma äranägemise järel võib üksikutel juhtumistel ka erandeid lubada.

d) Välismaa sortide põllud kuuluvad tunnustamisele ainult siis, kui need sordid Eesti kliimaoludele vastavad ja kõrgeväärtuselised.

e) Segude külvi tunnustatakse ainult siis, kui see külviviis seemnekasvatuse seisukohast soovitav ja seemnete liike kerge on üksteisest puhastamisel eraldada.

f) Sordivõrdluskatsetest on ainult kartuli tunnustamine lubatud.

6. Ülesandmine.

Sooviavaldused tunnustamise kohta tulevad saata kirjalikult Eesti Sordiparanduse Seltsile (Jõgeva, Sordikasvandus) juurvilja-istikute jaoks 1. maiks, heinte ja taliviljade jaoks hiljemalt 1. juuniks, suiviljade ja kartulite jaoks 15. juuniks.

Märkus: Erakordsetel alustel võib Eesti Sordip. Selts tähtaegasid muuta.

Seemnekasvataval tuleb teatada:

a) oma nimi, asukoht ja aadress;

b) iga ülesantava sordi kohta: sordi nimetus, kellelt, kuna ja kui suurel määral algseemet ostetud, mis-sugune selle kohta tõendus olemas (arve, saatekiri jne.), palju seemet külitud, mitmes järelkülvi, kas eelmised külvid tunnustatud.

Arendiste kohta, millede tunnustamist esimest korda originaalsordina soovitakse, tuleb hiljemalt 15. maiks ülesandmine saata, kus teatatud oleks arendamisviis (täielist arendamiskäiku jälgib komisjon arendamisraamatute järele), iseloomulised sordi tunnused, tehtud parandused võrreldes algmaterjaliga, tõendused omaduste ja saagianni kohta korralikkude ja usaldusvääriliste võrdluskatsete põhjal.

Samuti tuleb sordiarendajal tunnustamiseks paljuduskohad üles anda.

7. Ülevaatuse aeg.

Ülevaatus sünnib taimeliigi järele niisugusel aja-järgul, millal kõige kindlam otsusetegemine võimalik. Kõrsviljade ja kõrsheinte ülevaatus võetakse ette mitte palju aega enne koristamist. Õlitaimi, kaunvilju ja -heinu vaadatakse üle õitsemise ajal. Kartulid nõuavad ülevaatus õitsemise aegu ja enne koristamist, juurviljad enne istikute mahapanekut ja koristamist. Ülevaatuses tuleb võimalikult kuiv ilm valida.

8. Ülevaatuse ülesanded.

Komisjon vaatab üle seemnepõllud ning seemne hoiu- ja puhastusruumid ühes nende sisseseadetega. Seemnepõldude kohta kirjeldatakse ja hinnatakse järgmised omadused:

a) liigi- ja sordiehtsus, tüüpilisus (väliste omaduste, algseemne ostupaberite, plombide, eelmiste tunnuste jne. põhjal);

b) sordi puhtus (võõraste liikide ja sortide esinemine);

c) umbrohtumine (iseäranis üles märkides umbrohtude esinemist, mille seemet raske välja puhastada);

d) haigused (iseäranis seemnetega edasiantavad);

e) arenemise ühtlus;

f) seisukindlus (kõrsviljadel) ja loodetav saak;

g) kuivõrt sortide risttolmlemise ja segimineku ärahoidmise eest hoolitsetud;

e) ruumide ja masinate kohta tuleb järele vaadata kuivõrt need seemne segiminekut ära hoida suudavad ja hästi puhastatud ja sorditud seemet valmistada võimaldavad.

Sordiarendajal vaadatakse järele ka arendusraamatute pidamine.

Tunnustamisel veel lubatud tähtsate umbrohtude, võõraste liikide, sortide, tüüpide ja haiguste esinemise ülemnormid määrab komisjon, meie seemnekasvatuse arenemise tasapinda arvesse võttes, iga aasta jaoks eraldi kindlaks.

Märkus: On soovitav hindamist toimetada punktide süsteemi järele.

Selle järele kujuneb ka tegelik hindamise punktide arv, võrreldes kõige kõrgema arvuga, mis teatud omaduse astme jaoks ette nähtud.

Oleks soovitav punktide arvud nii valida, et summa 100 välja teeks ja seega arvud protsente kujutaks. Sel juhtumisel võtta järgmised kõrgemad punktide arvud:

sordi ehtsus, tüüpilisus	20
sordi ja liigi puhtus .	20
puhtus umbrohust . .	20
haigustest vabaoleks .	20
arenemise ühtlus . .	10
loodetav saak . . .	5
ruumid ja masinad .	5

Kokku 100

9. Tunnustamise tingimused.

Külviseemnete tunnustamine on ainult neis majapidamistes võimalik, millede juhatajate korrapärasus, majapidamise põllukultuur ja seemnekasvatuse kohased sisseseaded tagatist pakuvad, et müügiks laitmata seeme võib minna.

Tunnustamiseks ülesantud põllud peavad enne ülevaatust võõraste sortide ja liikide segust puhastatud olema (välja kitkuda näiteks põõriskaer lipukaerast, neljatahune oder kahetahusest, inglise reihein aruheinast jne.)

Tingimisi tunnustamine lubaduse pääle, et põllud edaspidi puhastatakse, ei ole lubatav. Seemnekasvataja võib aga paluda tema kulul põldu uuesti üle vaadata.

Kui ainult vähem osa põllust vastuvõetav, võib komisjon seda tunnustada ainult seemnekasvataja oma majapidamise nõuete katmiseks. Risttolmlejate sortide põldude kaugus üksteisest peab vähemalt 500 meetrit olema.

Ühest taimeliigist ei või risttolmlejaid üle ühe sordi kasvatada, isetolmlejaid üle kahe, kusjuures tunnustamisel nõutav on, et ühest liigist sordid teine teisest seemnete ja taimede välimuses erineksid, näiteks valge lipukaer ja kollane põõriskaer.

M ä r k u s : Suuremate seemnekasvanduste ja sordiarendajate jaoks, silmas pidades abinõusid segimineku ärahoidmiseks, võib komisjon erandeid lubada.

Põllu osad võivad tunnustatud saada, kui nad muust osast kraavide teede ehk peenardega eraldatud. Kui üle 50% põllu pinnast ehk põldude pinnast tunnustamata jäi, võib ka kogu põld ehk kõik põllud tunnustamata jääda.

Kui ühest sordist on mitu järelkülvi, tunnustatakse kõik järelkülvid kui vanem järelkülv, väljaarvatud see osa kõige nooremast järelkülvist, mis omas majapidamises järgneva aasta seemneks läheb.

On ülevaatuse tagajärjed, mis kohe seemnekasvatajale teatatakse, rahuldavad, tuleb seemnekasvatajal lõplikuks tunnustamiseks müügivalmis puhastatud ja sortitud seemnevili lasta Eesti Sordiparanduse Seltsi poolt plombida, kes seaduses ettenähtud korras proovi võtab ja Riigi Seemne-kontrolljaama puhtuse, idanevuse ja sortimise suhtes läbikatsumiseks saadab.

Plombitud seemet võib müüa ainult päale selle kui seemne-kontrolljaama analüüs seemne häduse kohta rahuldavad tagajärjed annud ja sellel alusel tunnustamise tunnistus kätte saadetud.

Kottide plombimise kava. — Kottide plombimiseks on esialgu komisjoni poolt järgmine kava välja töötatud:

10. Plombimise kord.

Plombimist toimetab Eesti Sordiparanduse Seltsi volinik seemnepõldude tunnustamise komisjoni ettepanekul.

Plombitakse kohapääl majapidamistes, kusjuures seeme olgu müügivalmis puhastatud, kuivatatud, sorditud ja kottidesse pandud.

Juhtumisel, kui kohapääl puuduvad sortimismasinad ja tarvidus tekib kusagil puhastusjaamas sortida, saadetakse kotid majapidamise plombi ehk märgi all puhastusjaama, kus nad Eesti Sordiparanduse Seitsi kontrolli all avatakse ja puhastatakse.

Kotid nummerdatakse ja võetakse siis igast partiist seaduses ettenähtud korras kaks proovi, millest üks saadetakse Riigi Seemne-kontrolljaama analüüsimiseks ja teine Jõgeva Sordikasvandusse sordi ehtsuse kontrollimiseks.

Pääle proovide võtmist plombitakse kotid kinni, kusjuures igasse kotti pannakse etikett koti numbriga, plombimise aastaarvuga ja seesoleva seemne liigi ja sordi nimetusega. Samasugune etikett seotakse ka väljaspoole koti külge.

Enne tunnistuse kätte saatmist ei ole õigust plombitud seemet plombi all müüa.

Juhtumisel, kui seemne-kontrolljaama andmed näitavad idanevust ehk puhtust alla seaduslikult kindlaksmääratud normi, jääb tunnistus välja andmata ja seemne omanik on kohustatud plommid Eesti Sordiparanduse Seltsile tagasi saatma.

Järgmiseks aastaks ülejäänud seemnete kohta tuleb uus idanevuse- $\%$ määrata, proove kinnistest kottidest võttes.

Plombimise kulud kannab seemne omanik.

Et Dikt. natv. Borg.

11. Kohustused.

Seemnekasvataja kohustub nimetust „Eesti Sordiparanduse Seltsi poolt tunnustatud seeme“ õigesti tarvitama, vastasel korral kaotab ta kestvalt ehk ajutiselt õiguse seemnepõldude tunnustamiseks ja ka sündinud tunnustamine tunnistatakse avalikult maksvusetuks.

Vastuvaidluse mitterahuldavate ülevaatuse-tagajärgede kohta saadab seemnekasvataja otsekohe E. Sordiparandus Seltsile, kes seemnekasvataja soovil ja kulul uue komisjoni teises koosseisus välja saadab.

Eesti Sordiparanduse Selts ei kanna tunnustamisest ehk mittetunnustamisest olenevate kahjude suhtes mingit vastutust seemne müüja ehk ostja ees.

Ostjal on õigus Riigikogu poolt vastuvõetud Seemnemüügi korralduse seaduse põhjal müüjalt kahjutasu nõuda kui viimane müüb seemet alla kindlustatud väärtuse.

21
A

15254